כה"ג [א]ודאי צריך לאודועיה זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרי [א](אמר ליה לא אמר ליה) חמרא כולי עלמא ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים גופא אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו [ב]הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא (א) ביומא כלו זוזי דרב חמא הוא סבר מאי שנא ממרא [ג]ולא היא מרא הדרא בעינא וידיע פחתיה זוזי לא הדרי בעינייהו ולא ידיע פחתיה אמר רבא [ד]שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ואמר רבא [ה]שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה שקיל לך ארבעה זוזי וא"ל לפלוני לאוזפן זוזי מ"ט שכר אמירה קא שקיל [ו]כי הא דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אוגנא דקירא מקיראי וא"ל לאבוה אוזפינהו זוזי אמרו ליה רבנן לרב פפא אכיל בריה דמר רביתא אמר להו כל כי האי רביתא ניכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה הכא שכר אמירה קא שקיל ושרי: **מתני'** [ז]שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה [ח]מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד חולקין מקום שנהגו לגדל יגדילו רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב]שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ומפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית: **גמ'** תנו רבנן מפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית כיצד [ט]השוכר את השדה מחבירו בעשרה כורים חטין לשנה ואומר לו תן לי מאתים זוז ואפרנסנה ואני אעלה לך שנים עשר כורין לשנה מותר [י]אבל אין מפריז לא על חנות ולא על ספינה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [כ]פעמים שמפריז על חנות לצור בה צורה ספינה לעשות לה איסקריא חנות לצור בה צורתא דצבו בה אינשי והוי אגרא טפי ספינה לעשות לה איסקריא כיון דשפירא איסקריא טפי אגרא טפי ספינתא אמר רב אגרא ופגרא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא [ל]שתיק רב אמר רב ששת מ"ט [ג]שתיק רב לא שמיעא ליה הא דתניא אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים אבל אמרו [מ]השם פרה לחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים ולא עשאה אמר רב ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה אמר רב פפא [ד]הלכתא ספינה אגרא ופגרא

ונהגו

טבי ותקולי. יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגלו בה וטובים בהוצאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף מנה או פרס במאזנים הלכך טבי וטבי אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי דאלו שהניח טובים כאלו שנטל: **אבל שקל טבי ושבק תקולי.** אי נמי שקל תקולי ושבק טבי לא: **מוגר זוזי בפשיטא ליומא.** בלשון שכירות ולא בלשון הלואה. הנני משכיר לך זוז היום בפשוט דהיינו זוז מדינה דהיינו שמינית שבצורי: **כלו זוזי דרב חמא.** ירדו לטמיון כדאמרינן לקמן (דף עא.) שהמלוין ברבית נכסיהן מתמוטטין: **מ"ש ממרא.** פושויי"ר בלע"ז. הלא רשאי אני להשכיר את כלי: **הדרא בעינא.** אותו כלי חוזר בעצמו בעין ואינו הלואה אלא בדמים ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית: **וידיע פחתיה.** ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה: **זוזי לא הדרי בעינייהו.** שהרי מוציאם ולפיכך אחריותו עליו ושכרו רבית אע"ג דאמר בלשון שכירות. ועוד אי נמי אהדר ליה בעיניה לא ידיע פחתיה נמצא שכרו חנם ברבית: **אונגא דקירא.** אלות הנתכות בכלים קטנים עגולים כאגנות: **מקיראי.** תגרי שעוה: **מתני' שמין פרה.** גדולה ותמור גדול שראוין למלאכה ומלאכתם כולה של מקבל: **למחצה.** לחלוק שבח שישביחו בדמים ובוולדות: **לחלוק את הוולדות מיד.** כשתבא (ב) שנת חלוקתן כדאמרן לעיל ב) בבקר שלשים ובגסה חמשים יום: **שמין עגל עם אמו.** ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם: **מפריז על שדהו.** לשון פרה ורבה ובגמ' מפרש כיצד מפריז. ולי נראה מפריז בזיי"ן לשון מרחיב ומגדיל כמו (זכריה ב) פרזות תשב ירושלים וכן מצינו בנדה (דף ד:) לא כהלל שהפריז על מדותיו וכן יסד רבינו משולם ה)בפיוט חכמי מדות מפריזים: **גמ' תן לי מאתים זוז.** הלויני מאתים זוז ואוציאם בשדה לזבל ו)לקצור ולזרוע ולחרוש: **ואפרנסנה.** (ג) כל צרכה כל דבר קרוי פרנסה: **ואני אעלה.** בחכירותיה שנים עשר כורין של חטין לשנה ואחזיר מעותיך: **מותר.** ואין זו רבית שכר מעות אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז ושני כורים חטין: **אבל לא מפריז לא על שכר חנות ולא על שכר ספינה.** שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללוות הימנו מעות לקנות פירות ולמכור בחנות או פרקמטיא להוליך בספינה ויעלה לו על דמי שכירותו כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי להשביח החנות או הספינה אין תוספת השכר בשביל חנות וספינה אלא בשביל שכר מעות: **לצור בה צורות.** שיוציא מעות הללו לצור בו צורות שתהא נאה והכל רצין לתוכה לקנות ולאכול שם: **אסקריא.** וילון ושאר כלי הספינה כגון תורן: **ספינתא אמר רב אגרא ופגרא.** מותר להשכירה ע"מ שאם תשבר ישלם אותה השוכר: **אי אגרא לא פגרא.** כיון דנוטל שכר אין לו לתבוע דמי שבירתה: **ואי פגרא לא אגרא.** מאחר ששמאה בדמים שאם תשבר יש לה דמים הויא ליה מלוה גביה והויא שכרה רבית: **אין מקבלין צאן ברזל.** עסקא שאדם מקבל מחבירו ומקבל אחריות שאם מתו מתו לו ואם אבדו אבדו לו והשכר יחלוקו והיינו צאן ברזל שקשה כברזל שקיים אצל בעליו ואינו פוחת אצלם. ונראה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה להכי קרי להו צאן: **הרי פרתך עשויה עלי בל' דינר.** אם לא אשיבנה לך: **ואני אעלה לך.** בשכר שאחרוש בה סלע בחדש: **מותר.** ואין זה רבית כדמפרש לפי שלא עשאה דמים מחיים שאם יוזלו פירות בשוק ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם אלא ז)לאחר מיתה שאם תמות או אם תשבר. אלמא כל כמה דלא קביל עליה זולא לאו מלוה היא גביה וגבי ספינה נמי לא קביל עליה זולא:

ונהגו

כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה. משמע דוקא הכא לפי שהיה לו פתחון פה לחשדו קאמר דצריך לאודועיה משום והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר לב) אבל בעלמא לא והא דאמר בסוף זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה ואם) שנים שנתעלמו לדין שכופין אותו ודן בעירו ואם אמר (ד) כתבוני מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו אר"ת מכח היא דהכא דוקא התם דלא רצה לדון אלא על ידי כפייה אבל אם מדעתו דנו אותו אין כותבין ונותנין לו [א] וי"מ דהכא כל כה"ג צריך לאודועיה דלא איירי הודעה מאיזה טעם חייבו אלא היה משיבו כל כה"ג היה לך להודיעו כשחלקת ולא היה לך לחלוק שלא מדעתו: **אוגר זוזא בפשיטי.** מקבל היה עליו אחריות [ב] אונסין להכי ס"ד לשרי: **מרא** הדרא בעיניה וידיע פחתיה. ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם אם יתקלקל מחמת מלאכה זוזי לא הדרי בעינייהו שהרי מוציאן ולפיכך אחריותן עליו ושכרן רבית אע"פ שאמר בלשון שכירות ועוד אי נמי מהדר להו בעינייהו לא ידיע פחתייהו נמצא שכרן בחנם והוי רבית כך פי' בקונטרס וקשה לפירושו דא"כ היה אסור להשכיר לחבירו קטלא וכוס של זהב וטבעת דלא ידיע פחתייהו כדתנן בפרק הנהנה (מעילה דף יח.) ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתתה בכוס של זהב כיון שנהנה מעל ועוד דבהדיא תניא בתוספתא (פ"ד) משכיר אדם מעותיו אבל שולחני להתראות בהן ולהתלמד בהן וריב"ן לא גרס וידיע פחתיה ונראה דגרס ליה וה"פ מרא אינה מלוה כי לא ניתנה להוצאה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר בעינה והשכר אינו שכר מלוה אי נמי היה נותן המרא להוציא ולעשות הימנו כל חפצו ולשלם אחרת אעפ"כ מותר ליטול שכר ואין ללמוד היתר משם לאוגורי זוזי דבמרא השכירות אינה בעבור הלואה שיש לו רשות להוציאה אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת על ידי מלאכה אם יחזיר השוכר בעינה אבל זוזי דרב חמא היה מלוה ולצורך הוצאה השכירם לו ולא בשביל קבלת שום פחת:

מעות

עין משפט נר מצוה

א [טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף ד]:

צב ב מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין הלכה ט סמג עשין פב ולאוין קנג טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף ח [וסעיף יח]:

צג ג מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה טז סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף א [וסעיף כ]:

צד ד מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יג:

צה ה ו מיי' שם טור ש"ע שם סעיף נח:

צו ז מיי' פ"ח מהלכות שותפין הלכה ג סמג עשין פב:

צז ח מיי' שם הלכה א [והל' ד] סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף כג:

צח ט י כ מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג לאוין קנג טור ש"ע י"ד סי' קעו סעיף ה:

צט ל מיי' שם פ"ח הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

ק מ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

שמין עגל עם אמו. דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו והולך עמו ומזין, כי אמו עושה והולכת (לעיל סח:).

מסורת הש"ס

א) במקצת ספרים ליתא. רש"ל, ב) [לעיל סח:], ג) [עי' תוס' ב"ב סב. ד"ה ומודה], ד) [ע"א], ה) [בפיוט יום שני של פסח למנהג מדינותינו], ו) [בפירש"י שבר"ף ליתא לזבל ולקצור ולחרוש], ז) בפ"א: לא ישלם אלא עשרים: ולאחר,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליומא כלו זוזי: (ב) רש"י ד"ה לחלוק וכו' כשתבא שעת חלוקתן: (ג) ד"ה ואפרנסנה השדה כל צרכו של: (ד) תוס' ד"ה כי וכו' ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם:

◆

גליון הש"ס

גמ' שתיק רב. וכן סוכה ז ע"א וש"נ:

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כי וי"מ כו' נ"ב וכ"כ טוש"ע בי"ד סס: [ב] שם ד"ה אוגר כו' אונסין. נ"ב דוקא כה"ג שקבל רק אונסין אבל אם קבל גם אחריות דגניבה כו' מותר וכן בכל רבית דרבנן, תרומת הדשן, ולא נראה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קעו ס"ק כ'):

◆

לעזי רש"י

פושויי"ר [פושויי"ר]. מעדר.